

Վրթանես Փափագյան

Լուր-դա-լուր

ԼՈՒՐ-ԴԱ-ԼՈՒՐ

(Քրդական պոեմ)

Այնտեղ, Սև-ջրի չքնաղ եզերքներին էր, որ ապրում էր Հասուն:

Երկրի սիրուն և քաջ պատանին էր նա: Ոչ մի մարդ նրան չէր կարող զինաթափ անել: Ավագակը սիրտ չուներ նրա հոտի շուրջը ման գալ և ոչ իսկ գայլը ոչխարի կողքին քարշ գալ: Հասուն որքան բարի էր դեպի լավը, այնքան էլ անգութ էր դեպի չարը:

Սիրուն էր Հասուն, նոր ծագող արևի պես չքնաղ: Երկրի աղջիկների խելքը գնում էր նրան տեսնելիս: Հապա նրա նվագե՞լը: Նրա սրնգից հանած ձայները կարելի էր, որ հրեշտակները ունենային այնքան գրավիչ, այնքան սիրահույզ: Ձայներ, որոնք հոսում էին մեղամաղձիկ, քչքչում էին որպես հեզիկ վտակ, դայլայլում որպես սիրահար սոխակ:

Մարդ թե անասուն, այդ ձայնը լսելիս, ականա մոտ էր գալիս, քարանում և աշխատում էր չկորցնել ո՛չ մի խազը, ո՛չ մի գեղգեղանքը:

Նստում էր Հասուն ժայռերի գլխին, աչքերը ուղղած լա՛յն հորիզոնին, Սև-ջուրը գալարապտույտ ոտքերի տակին, գղզղուն գեփյուռը խաղում ճակատին:

Եվ նա նվագում էր:

Պետք էր տեսնել, թե ինչպե՛ս ոչխարներն այն անմիտ՝ մոռացել էին ուտելը, մոտ էին գալիս:

Հասուն քարերն էր դողացնում, Սև-ջրի ալիքները հուզում,
բնությունն էր քարացնում, գեփյուտին ողբացնում, ամեն ինչ շարժում,
հրեշտակների նախանձը գրգռում:

Այդպես էր Հասուն:

Էլ ինչպես ոչխարները չհնազանդեին նրա երգի ձայնին:

Ինքը չէր շարժվում, ոչխարներին նվագով կանչում էր մոտը:

Արածացնելու համար «Բերիկը», ջրելու համար «Խոզաթը» և հեզ
անասուններին շուրջը ժողովելու համար՝ աժում էր «Ոչխարի կոչը»:

Ոչխարները լսելուն պես թողնում էին ամեն ինչ, անցնում ամեն բան, գալիս
Հասոյի շուրջը հավաքվում:

Ապրում էր Հասուն այդպես երջանիկ, հեռու մարդկանցից, բնության գրկում,
լեռների կրծքին: Երջանիկ էր նա որպես մի իշխան, սիրված իր հոտից, նվիրված
իր երգերին:

Բայց մի օր Հասուն տեսավ աղայի միակ աղջկան: Տեսավ ու սիրեց:

Սիրուն էր Չալխեն: Կախարդիչ՝ աչքերը, սալվի էր բոյը, կամար՝ ունքերը,
գողտրիկ՝ թշերը:

Չալխեն էլ տեսավ Հասոյին, Չալխեն էլ սիրեց Հասոյին: Տխրեց խիստ Հասուն:
Կորցրեց աշխուժություն, կորցրեց գվարթություն: Օրերով պտույտ էր գործում
պալատի շուրջը, մինչև իսկ եթե ոչխարն այնտեղ ուտելու խոտ չգտներ: Աչքը
աշտարակին, նվագում էր տխրագին . սիրտը սրնգի մեջ դնում ու արտասվում:

Չալխեն էլ տանջվում էր: Թաքնված վարագույրի ետևում, աչքը Հասոյից չէր հեռացնում, ոչ էլ ականջը՝ նրա նվագից: Ոչ ուտում էր և ոչ էլ խմում, տանջվում էր միայն:

Երկուսն էլ գիտեին, որ շատ հեռու են միմյանցից, որ աղայի աղջիկը հովվի կին չի լինիլ:

Բայց սերը աստուծո կրակն է, շատ գորեղ կրակ: Նա կտրում, անցնում է ամեն հեռավորություն, թափանցում է ամեն խորություն:

Սերը ոչ հեռավորություն է ճանաչում, ոչ էլ խտրություն:

Հեռատես էր աղան ու խիստ խորամանկ: Շուտով նկատեց Հասոյի սերը:

Բարկացավ, կատաղեց, ուզեց սպանել հանդուգն հովվին . բայց խոհեմ էր, չուզեց իր տան անունը կոտրել հավիտյան և մի հովվի արյունը մտնել ընդունայն:

Բայց ի՞նչ կասեին, եթե իմանային, որ մի չոբան նրա աղջկա ետևիցն է ընկել:

Պետք էր Հասոյին հեռացնել . հեռացնել ինքնակամ, գոհ խորամանկության:

Պետք էր այնպես մի խաղ սարքել, որ Հասոն ինքը թողներ հեռանար և մեկ էլ այդ կողմերը չվերադառնար:

Մտածեց աղան երկար, մտածեց ու գտավ հնարք:

Մարդ ուղարկեց, կանչեց Հասոյին և ասաց նրան .

Գիտեմ, Հասո, ասաց չար աղան, գիտեմ, որ սիրում ես դու իմ աղջկան: Քաշ տղա ես ինքդ, լսել եմ, լավ էլ ածում ես սրինգ: Աղջիկս քեզ կտամ, միայն կդնեմ մի պայման:

Լսել եմ, որ ոչխարները քեզ հնազանդում են և սրինգիդ ձայնից գրավված քեզ մոտ գալիս են:

Գետնից մինչև այդ բարձր աշտարակը տեսնո՞ւմ ես, նրան դնել կտամ փայտյա սանդուխքը . դու կնստես այնտեղ, բարձրում, ոչխարները կժողովվեն ցածրում:

Ահա պայմանը: Եթե դու բարձրից, սրինգդ հնչեցնելով, կարողացար

ոչխարներին սանդուխքի վրայով քեզ մոտ վեր հանել, այն ժամանակ աղջիկս

քեզ հալալ, առ ու վայելիր:

Ապա թե ոչ, խայտառակ եղիր, ինչ ունիս չունիս հավաքիր և քանի շուտ է, այս կողմերից հեռացիր: Մի հովիվ աղայի փեսա չի լինիլ, այդ էլ խելքիցդ հանիր:

Հասուն ժպտեց, խոր գլուխ տվեց.

Տեր ես, աղա, ասաց. ասածիդ համաձայն եմ:

Եվ շինել տվեց աղան փայտյա սանդուխքը: Իննսունևինն աստիճան ուներ նա: Հասոյից ծածուկ կոտրեց նրա մեջտեղի մի աստիճանը, կոտրածը նույն կերպով դրեց իր տեղը այնպես, որ ոչինչ չէր երևում, բայց մի թույլ սեղմումն հերիք կլինեք փայտը ձգելու և մի աստիճանից դեպի մյուսը, մի գազաչափ տեղ բաց թողնելու: Այսպիսով էլ ոչխարների անցները անհնար դարձնելու:

Օ, չա՛ր էր աղան . հպարտ էր, հպա՛րտ:

Այդ խայտառակությունը արեց չար աղան: Հասոյին աշտարակի ծայրը հանեց, Չալխեին՝ պատշգամբի վրա, ասաց հովվին.

— Ահա Չալխեն, խրախուսվիր, հալալ է քեզ նա, թե ասածս արիր:

Չալխեն տեսավ Հասոյին, ժպտեց նրան, կարմրեց և նշան արավ: Իմացավ հովիվը, որ Չալխեն էլ սիրում էր իրեն: Սիրտն ուրախությունով լցվեց: Առավ սրինգը, բերնին դրեց, քոլոզը ծռեց, նվագն սկսեց:

Թնդաց սար ու ձոր, շարժվեցին ծառեր, դողացին քարեր: Հուզվեց չար աղան, խելահեղ՝ Չալխեն . քիչ մնաց թռներ ու ցած գնար, ոչխարի պես ընկներ Հասոյի ոտքերը:

Շարժվեցին ոչխարները, մոտեցան սանդուխքին ու սկսեցին միմյանց ետևից բարձրանալ աշտարակն ի վեր:

Լո՛ւ, լո՛ւ, լո՛ւ, Սև-ջրի շոբան, սար ու ձոր մղկտացնող ջիվան, գագան մեղմացնող, քար ու ծառ հուզող շոբան: Ինչո՞ւ հիմարի պես հավատացիր աղային, ինչո՞ւ բարձրացար ծայրն աշտարակի: Ջուր դառնայիր մորդ փորում, Հասո:

Երանի չմտնեիր այս աշխարհը, որ լի է աղաներով: Երանի չտեսնեիր արևի փայլը, որ քեզ այրեց, խորովեց, Սև-ջրի ալիքները, որ քեզ տրորեց, շամբի օրորվելը, որ քեզ կախարդեց:

Լո՛ւ, լո՛ւ, լո՛ւ... Մի՞թե քուրդն այնքան անագնիվ եղավ, որ սերը ծաղրեց: Մի՞թե նրա խիղճը կորավ, աստվածը մոռացավ: Խեղճ Հասոյին ինչո՞ւ շեյթանի բաժին արավ, աշխարհը լաց ու սուգի մեջ դրավ... Լո՛ւ, լո՛ւ...

Հա՛ բարձրանամ էին ոչխարները, հրում միմյանց . սրնգի ձայնիցը դյուրված՝ մոռանում էին տակի անդունդը: Աչքերը Հասոյին ուղղած՝ բարձրանում էին: Աշխարհը գմայլած դիտում էր: Չար աղան քար էր կտրել, Ջալխեն մինչև կես մեջքը կռացել, ձեռքերը Հասոյին պարզել՝ գոչում էր .

— Ես քոնն եմ, Հասո՛, քոնը հավիտյան: Ես քեզ սիրում եմ . այնքա՛ն եմ սիրում, որքան չէր սիրում Լեյլան Մեջլունին: Ես քեզ սիրում եմ . այնքա՛ն եմ սիրում, որքան չի սիրում թիթեռը ճրագին, սոխակը վարդին, աշխարհն արևին և բույսը հողին:

Դու ես իմ ճրագը, դու ես իմ վարդը, դու իմ արևն ու դու իմ հողը...

Լսում էր Հասոն, սիրտը խշխշում: Ածում էր, ածում, նվազն ուժովցնում:

Հասավ ների այծը կոտրած աստիճանին, գգաց, որ մահը աչքի առաջն է, բայց դյուրված էր, ոտքը դրեց փայտի վրա:

Շարժվեց փայտը, լավեց մի մայուն և սիրուն ներին պտույտ գործելով օդի մեջ գնաց ջախջախվելու անդունդի քարերի վրա:

Մղկտաց Հասուն: Հեյ վա՛խ, իմ սիրո՛ւն ների, կանչեց սրտաբուխ, բայց աչքը երբ
Չալխեին ընկավ, մոռցավ ներիին: Սրինգը դրեց բերանին և սկսեց ածել:

Ոչխարները տեսան ներիի վիճակը, կանգ առան, մտածեցին ետ գնալ, բայց
դյութված էին, առաջ գնացին:

Փորձեց առաջին ոչխարը, ետ-ետ քաշվեց, առջևի ոտքերը բարձրացրեց և ուզեց
թռնել: Մի մայուն արձակեց և գնաց այժի ետևից:

Վա՛խ, վա՛խ, իմ անմե՛ղ ոչխար, մղկտաց Հասուն:

Նայեց Չալխեին, մոռցավ ոչխարին, ուժ տվավ նվագին:

Փորձեց երկրորդ ոչխարը . մինչև իսկ թռավ, բայց կպավ աստիճանին, մի
պտույտ գործեց, խղճուկ կերպով մայեց և գնաց դեպի խոր անդունդը:

Թռե՛ք, անցե՛ք, իմ սիրուն ոչխարներ,— երգում էր Հասուն.— թռեք, իմ թավամագ
գառնուկներ, եկե՛ք ձեր տիրոջ մոտ:

Ոչխարները էլ չէին շարժվում, ետ-ետ էին գնում:

Կատաղեց Հասուն, բացվածքը չէր տեսնում: Որքան սեր ուներ ու զգացնունք,
ներշնչեց սրնգին, գեղգեղանքներով քարացրեց բնությանը... բայց ոչխարները
ետ-ետ էին գնում:

Ամաչեց աղան իր գործից, կիսամեռ եղավ Չալխեն հուսահատությունից:

Փոխեց Հասուն եղանակը:

Այժմ ինքն էլ չգիտեր ինչ էր նվագածը:

Դադրել էր քամին, կանգնել էր ջուրը, լռել ամեն ինչ:

Ո՞վ չի լսել «Լար-դա-լուր»-ը, որին չի դիմանալ ոչ մի քար սիրտ: Որին լսելով,
կթրթռա սիրող սիրտը, կմարի: Որին լսելով, կգժվի սիրող աղջիկը . կգժվի և
դեպի սիրածը կսլանա:

Մքանչելի էր նա, երգերի փառքն է նա:

Հրեշտակների մրմունջը, Հասոյի հոգին է նա:

Շարժվեցին ոչխարները, գլորվեցին շատերը:

Շարժվեց և Հասոն, կոացավ, տեսավ բացվածքը:

Հասկացավ ամեն ինչ, նայեց աղային:

Չգաց, որ Չալխեն կորած էր իր համար, ինքն էլ աշխարհի համար:

Շարժվեց Չալխեն էլ, նայեց աղային, նայեց Հասոյին:

Չգաց, որ Հասոն կորել էր իր համար, ինքն էլ աշխարհի համար:

Եվ լոեց ամեն ինչ...

«Լուր-դա-լուր»-ը դադարեց, նրա խաղի վերջին թրթումը գնաց մեռնելու օդի մեջ...

Հետո... լավեց մի ճիշ:

Ու երկու մարմիններ արագ պտույտ գործելով օդի մեջ, գնացին միասին ջախջախվելու անդունդի խորքում... և միմյանց գրկում:

Հասոն ու Չալխեն էին դրանք...